

Η Ποιμαντική προσφορά του Αγίου Όρους στην σύγχρονη εποχή

[Ορθοδοξία](#) / [Άγιον Όρος](#) / [Ψηφιακή Βιβλιοθήκη](#)

[Παναγιώτης Αναγνώστης, Πτυχιούχος - Msc Θεολογίας](#)

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει δυο υποκεφάλαια τα οποία πραγματεύονται εισαγωγικές έννοιες επεξηγώντας την ιστορία του μοναχισμού, την ιστορία του Αγίου Όρους και τη διοικητική του δομή και υπόσταση. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει εκτενέστερη μελέτη και ανάλυση για την ποιμαντική του Αγίου Όρους στη σύγχρονη εποχή, σε όλες τις μορφές (πνευματική και υλική) και με όλους τους τρόπους.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο του α΄ μέρους αναλύεται η ιστορική διαμόρφωση του μοναχισμού και η μετεξέλιξή του στον χρόνο. Επίσης, γίνεται αναφορά στους κανόνες και τις προϋποθέσεις για να καρεί κάποιος μοναχός.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του α΄ μέρους προσδιορίζουμε τη θέση, την ιστορική διαδρομή του Αγίου Όρους μέχρι σήμερα και τη διοικητική δομή της Αθωνικής Πολιτείας. Πιο συγκεκριμένα, εδώ γνωρίζουμε τη θέση του Αγίου Όρους στον

χάρτη και την ιστορία του από τα προϊστορικά χρόνια έως τη σύγχρονη εποχή. Έτσι λοιπόν, εξετάζουμε τα γεγονότα από την ίδρυση του Αγίου Όρους από τον Αθανάσιο τον Αθωνίτη και τα πρώτα Τυπικά που έθεταν τους κανόνες λειτουργίας του. Συνεχίζοντας, εξετάζονται οι επιδρομές που υπέστη το Άγιο Όρος (από Καταλανούς, Άραβες κ.λπ.), η ησυχαστική έριδα μεταξύ Γρηγορίου του Παλαμά και του Βαρλαάμ για να φτάσουμε στα χρόνια της τουρκοκρατίας. Στην περίοδο αυτή με την ποιμαντική του προσφορά το Άγιο Όρος συμπαραστάθηκε στο υπόδουλο Γένος στηρίζοντας την πίστη, τη γλώσσα και τον πατριωτισμό των υπόδουλων Ελλήνων. Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραμάτισε η Αθωνιάδα Σχολή και πλήθος προσωπικοτήτων που μαθήτευσαν σε αυτήν, όπως ο Κοσμάς ο Αιτωλός. Στη συνέχεια ακολουθεί η πνευματική αφύπνιση μέσω του Κολλυβαδικού κινήματος στο οποίο επίσης συμμετείχαν σημαίνουσες και αγιασμένες μορφές, όπως ο Νικόδημος ο Αγιορείτης, ο Αθανάσιος ο Πάριος κ.α..

Το Άγιο Όρος πρωτοστάτησε στην Επανάσταση του 1821 στην περιοχή της Βορείου Ελλάδας. Σε αυτό βρήκαν καταφύγιο πολλοί διωκόμενοι αγωνιστές, ενώ μέσω αυτού διακινούνταν μυστικώς πολεμοφόδια στη Μακεδονία, τη Θράκη και τα νησιά του Βορείου Αιγαίου. Εκτός αυτού, το Άγιο Όρος συνέβαλε σημαντικά στον Επαναστατικό Αγώνα με το ανθρώπινο δυναμικό του, καθώς σε αυτόν συμμετείχε πλήθος μοναχών. Επιπλέον, τα αγιορείτικα μετόχια σε πολλές περιοχές της Μακεδονίας μετατράπηκαν σε ορμητήρια, διαμετακομιστικούς σταθμούς όπλων και τροφίμων και νοσοκομεία περίθαλψης τραυματιών, συμβάλλοντας τα μέγιστα στον Αγώνα.

Η απελευθέρωση επήλθε το 1912 και τη χαρά της διαδέχθηκαν προβλήματα όπως του εθνοφυλετισμού και των επιδιώξεων των σλαβικών χωρών σε αυτό, γεγονότα που επιλύθηκαν με τη συνθήκη της Λοζάνης και με τον καταστατικό χάρτη του 1924, ο οποίος ρύθμιζε διοικητικά θέματα και καθιστούσε το Άγιο Όρος αυτοδιοίκητο τμήμα της ελληνικής επικράτειας.

Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, εκτός των άλλων δεινών, επέφερε τον βουλγαρικό κίνδυνο. Η Βουλγαρία επέλαυσε στην Ανατολική Μακεδονία και εποφθαλμιούσε διακαώς να «αλώσει» το ανθρώπινο δυναμικό αλλά και τον πνευματικό πλούτο του Αγίου Όρους, συνεπικουρούμενη και από τη Ρώσους μοναχούς σε μια προσπάθεια επιβολής των σλαβικού στοιχείου στην αθωνική πολιτεία, και τη χειραγώγηση των πληθυσμών διαμέσου του θρησκευτικού φρονήματος. Ο Βουλγαρικός όλεθρος θα αποσοβηθεί δια της υποταγής στη Γερμανία. Την ξένη κατοχή επακολούθησε ο ελληνικός εμφύλιος και η προσπάθεια του ΕΑΜ να επιβάλει τον δικό του καταστατικό χάρτη.

Το τέλος των στρατιωτικών γεγονότων, το οποίο απείχε μόλις μία δεκαετία περίπου από τον εορτασμό των 1.000 χρόνων του Αγίου Όρους ως μοναστική πολιτεία, επέφερε φυσιολογικά την παρακμή τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και σε επίπεδο ανθρώπινου δυναμικού.

Από αυτό το σημείο όμως ξεκίνησε η αναγέννηση του Αγίου Όρους, χάρη σε προσωπικότητες όπως ο Όσιος (πλέον) Ιωσήφ ο Ησυχαστής, ο οποίος θεωρείται ο ανακαινιστής του Αγίου Όρους, μιας και επανάφερε (στα βήματα του Γρηγορίου του Παλαμά) τον ησυχασμό, την άσκηση και κυρίως τη νοερά προσευχή. Ο σπόρος που φύτευσε με τα πνευματικά του παιδιά αλλά και η είσοδος συνοδειών εκτός του Αγίου Όρους συντέλεσαν καθοριστικά στην αναγέννηση του αγιορείτικου μοναχισμού.

Κλείνοντας το πρώτο μέρος, παρουσιάζεται η πληθυσμιακή κατανομή του Αγίου

Όρους, η διάρθρωσή του σε Μονές, Σκήτες, Κελιά, Καθίσματα και Ησυχαστήρια, ενώ περιγράφονται και τα διοικητικά του όργανα όπως η Ιερά Σύναξη, η Ιερά Επιστοασία και η Ιερά Κοινότητα. Ακροτελεύτιο τμήμα αυτού του κεφαλαίου αποτελούν τα αγιορείτικα μετόχια. Εδώ μελετούμε αμιγώς τον σκοπό της δημιουργίας τους, τα αμφίδρομα οφέλη για τις μονές του Αγίου Όρους και τις τοπικές κοινωνίες, ενώ την ποιμαντική τους δράση θα παρακολουθήσουμε στο τελευταίο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους της παρούσας εργασίας.

Το δεύτερο μέρος χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια. Στο α' κεφάλαιο αναφέρουμε βασικές έννοιες περί της Ποιμαντικής και του Μοναστικού (Μοναχικού) χαρακτήρα. Στο β' κεφάλαιο γνωρίζουμε τα χαρακτηριστικά της μοναχικής ζωής όπως την ακτημοσύνη, την υπακοή και την παρθενία. Επιπρόσθετα, παρακολουθούμε το ζήτημα της προσευχής, με στοιχεία ποιμαντικής προσφοράς από τους αγιορείτες μοναχούς, τόσο σε σχέση με τα πνευματικά τους παιδιά, αλλά και με όλο τον κόσμο, εξειδικεύοντας στη νοερά προσευχή και στο πώς αυτή μπορεί να αναπαύσει τον άνθρωπο έως του σημείου της θέωσης. Η σπορά των αγιορειτών πατέρων δεν καρποφόρησε μόνο στο Άγιο Όρος αλλά και εκτός αυτού, καθώς πλήθος ανθρώπων ενδιαφέρονται για τη διδασκαλία περί του Ησυχασμού, και ιδιαιτέρως της νοεράς προσευχής, γεγονός που πρακτικά διαπιστώνεται από το ενδιαφέρον που δείχνουν πολλοί πιστοί για ομιλίες ή βιβλία που μιλούν για αυτήν την προσευχή. Κύριος εκφραστής και αναγεννητής της νοεράς προσευχής ήταν ο Ιωσήφ ο Ησυχαστής αλλά και άλλες αγιορείτικες μορφές όπως ο Εφραίμ ο Κατουνακιώτης, ο Γέροντας Αιμιλιανός και άλλοι. Παράλληλα, μελετάμε θέματα της πνευματικής ζωής του Αγίου Όρους όπως η μετάνοια, η υπακοή και η ασκητικότητα. Ασχολούμαστε, επίσης, με θέματα όπως η θέα του ακτίστου φωτός και τα οράματα αλλά και γεγονότα που ονομάζονται θαυμαστά και χαρακτηρίζονται από άρση των φυσικών νόμων, πάντοτε υπό το πρίσμα της ποιμαντικής προσφοράς που σκοπό έχει την πνευματική πρόοδο του ανθρώπου και όχι τον εντυπωσιασμό ή την έπαρση αυτού που δέχεται την Χάρη του Θεού.

Στο γ' κεφάλαιο διερευνούμε την αιτία για την οποία το Άγιο Όρος αποτελεί έναν ξεχωριστό προορισμό για όσους επιζητούν την πνευματική ανάπαυση. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό, διαδραματίζουν η λειτουργική ζωή, η ψαλτική, η υμνογραφία, η αγιογραφική τέχνη και το πλήθος των προσκυνημάτων και των ιερών κειμηλίων τα οποία δεν αποτελούν μουσειακό είδος, αλλά αντικείμενα καθημερινής χρήσης με σκοπό τον αγιασμό μοναχών και προσκυνητών.

Στο δ' κεφάλαιο μελετούμε την ποιμαντική του Αγιορείτικου μοναχισμού, η οποία ασκείται τόσο εντός των ορίων του Αγίου Όρους όσο και εκτός αυτού. Η συγκεκριμένη ποιμαντική διακονία είναι πολύπλευρη και έχει να κάνει με την εξομολόγηση, την κατήχηση και τη διδασκαλία, ανακουφίζοντας πνευματικά τους επισκέπτες και κάνοντάς τους κοινωνούς της σοφίας και της πνευματικότητας του αγιορείτικου μοναχισμού.

Η εκτός του Αγίου Όρους ποιμαντική διακονία, έχει ως αποδέκτες τους εκτός Αγίου Όρους διαβιούντες, και ασκείται με πολλούς τρόπους και ποικίλα μέσα, όπως η έξοδος αγιορειτών πατέρων την περίοδο των εορτών, και ιδιαίτερα κατά τις Κυριακές των Νηστειών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής όπου πραγματοποιούνται πνευματικές ομιλίες, η έξοδος-«παραχώρηση» αγιορείτικων κειμηλίων (ιερών εικόνων, ιερών λειψάνων κ.α.) εκτός Αγίου Όρους για προσκύνηση, σε ιερούς ναούς και μετόχια, αλλά και σε χώρους όπου βρίσκονται εμπερίστατοι αδελφοί (νοσοκομεία, φυλακές κ.λπ.) και άλλες δραστηριότητες.

Επίσης, το Άγιο Όρος εκμεταλλεζόμενο τα σύγχρονα μέσα, μεταφέρει μέσω του

διαδικτύου την πνευματικότητα της Ορθοδοξίας, τον Θείο Λόγο, τη λειτουργική ζωή κ.α. στα πέρατα της οικουμένης, δίνοντας τη δυνατότητα σε ανθρώπους που βρίσκονται σε περιοχές μη ορθόδοξες ή εχθρικών καθεστώτων προς τον χριστιανισμό να διατηρήσουν την επαφή τους με την Ορθοδοξία, ενώ παράλληλα ασκείται και ιεραποστολικό και μορφωτικό έργο. Εκτός των ιστοσελίδων που λειτουργούν πολλές εκ των Μονών του Αγίου Όρους, ο κύριος φορέας αυτής της προσπάθειας είναι το ινστιτούτο «Άγιος Μάξιμος ο Γραικός» (δημιούργημα της Ι.Μ.Μ. Βατοπεδίου) και οι βραχίονές του, με σημαντικότερο όλων την ιστοσελίδα «Πεμπουσία», η οποία περιέχει πλήθος ενοτήτων που καλύπτουν όλο το εύρος των ενδιαφερόντων που μπορεί να έχει κάποιος πιστός, ενώ παράλληλα συμβάλει και στην αύξηση του μορφωτικού επιπέδου μέσω της δημοσίευσης εργασιών, άρθρων και ομιλιών επιστημονικού κύρους, σχετικά με θεολογικά και όχι μόνο θέματα.

Σχετικά με τη φιλανθρωπική διάσταση της ποιμαντικής που ασκείται από το Άγιο Όρος, είναι πολυδιάστατη και αφορά πολλούς τομείς. Έτσι, το Άγιο Όρος μεριμνά και φροντίζει για τη φιλοξενία ανθρώπων εξαρτημένων από ναρκωτικές ουσίες με επιτυχή αποτελέσματα, καθώς πολλοί από αυτούς όχι μόνο απεξαρτήθηκαν αλλά στράφηκαν και με ζήλο στην πνευματική ζωή καταδεικνύοντας τη συνολική ποιμαντική που ασκείται, η οποία εκτός από το σώμα μεριμνά και για την αιώνια ψυχή. Επίσης, η βοήθεια παρέχεται και με οικονομική συνεισφορά, ώστε να αντιμετωπιστούν προβλήματα υγείας, πλειστηριασμών περιουσιών ανθρώπων που περιήλθαν σε δεινή οικονομική θέση, απορίας, φαρμακευτικής περίθαλψης κ.α.. Η προσπάθεια αυτή γίνεται τόσο εξατομικευμένα όσο και προς οργανωμένους φορείς τοπικών κοινωνιών και τοπικών Εκκλησιών.

Με πρωτοστατούσα των φιλανθρωπικών δράσεων την Ι.Μ.Μ. Βατοπεδίου, το Άγιο Όρος ενισχύει Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις όπως την «Αποστολή» και την «Κιβωτό του Κόσμου», τα συσσίτια της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και διαφόρων Μητροπόλεων και συμπαρίσταται στις πολύτεχνες οικογένειες επιβραβεύοντας τους μαθητές που επιτυγχάνουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στον τομέα της υγείας, παρέχει βοήθεια σε φαρμακευτικό και υγειονομικό υλικό, χορηγεί ιατρικό εξοπλισμό σε διάφορα νοσηλευτικά ιδρύματα, ενώ μέσω ιδρυμάτων («Παναγία Φιλανθρωπινή» της Σιμωνόπετρας) παρέχει δωρεάν γυναικολογικές και προληπτικές εξετάσεις σε χιλιάδες γυναίκες. Στο πλαίσιο της φιλανθρωπικής και κοινωνικής προσφοράς, τα αγιορείτικα μοναστήρια συμβάλουν στις δαπάνες πολλών παιδικών κατασκηνώσεων που λειτουργούν οι Ιερές Μητροπόλεις, ενώ ενδιαφέρονται και για τις αποφυλακίσεις ανθρώπων, οι οποίοι παραμένουν φυλακισμένοι κυρίως λόγω οικονομικών προβλημάτων και αδυνατούν οι ίδιοι ή οι συγγενείς τους να καταβάλουν χρήματα για την αποφυλάκισή τους.

Το Άγιο Όρος μέσω της Ιεράς Κοινότητας εκδίδει εγκυκλίους παρεμβατικού χαρακτήρα, εκφράζοντας το σύνολο των μοναστηριών. Με τον τρόπο αυτό παρεμβαίνει όποτε θεωρεί σκόπιμο και χρήσιμο, ώστε να εκφράσει τη φωνή και την ανησυχία του πιστού λαού. Οι παρεμβάσεις αυτές άπτονται διαφόρων θεμάτων. Έτσι, στο πρόσφατο παρελθόν η Ιερά Κοινότητα παρενέβη για θέματα θεολογικού και δογματικού ενδιαφέροντος (επίσκεψη Πάπα, Αγία & Μεγάλη Σύνοδος κ.λπ.), για θέματα σχετιζόμενα με επικείμενες μεταβολές στην οικογενειακή ζωή και το μυστήριο του Γάμου (σύμφωνο συμβίωσης, αναδοχή τέκνων από ομόφυλα ζευγάρια), για θέματα επίκαιρα ή σχετιζόμενα με την καθημερινότητα (κλείσιμο Ναών λόγω της πανδημίας covid-19, κάρτα του Πολίτη, κατάργηση Κυριακής αργίας, μάθημα των Θρησκευτικών κ.α.), για εθνικά θέματα (συμφωνία των Πρεσπών) κ.α.. Επιπλέον, παρεμβάσεις για επίκαιρα θέματα (όμοια πολλές φορές με τα προαναφερθέντα) γίνονται συχνά και από μεμονωμένες μονές.

Τέλος, στο ε΄ κεφάλαιο του δεύτερου μέρους, μελετούμε την πνευματικότητα και την ποιμαντική προσφορά του Αγίου Όρους δια των μετοχίων των μονών του. Στο πρώτο μέρος, βλέπουμε πως δίνεται η ευκαιρία στις τοπικές κοινωνίες και τους πιστούς να βιώσουν το αγιορείτικο τυπικό, και παράλληλα να ωφεληθούν πνευματικά από αυτήν την συνύπαρξη. Όπως και σε άλλες περιπτώσεις, η ωφέλεια που υπήρξε (και υπάρχει) είναι πολύμορφη καθώς, εκτός από τα πνευματικά οφέλη, υπήρξαν (και υπάρχουν) και οικονομικά, βιοποριστικά, εκπαιδευτικά και μορφωτικά οφέλη.

Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους, όπως θα δούμε στο δεύτερο μέρος του τελευταίου κεφαλαίου, δεν πραγματοποιείται μόνο στον ελλαδικό χώρο, αλλά σε διάφορα

σημεία του πλανήτη, καθώς αγιορείτες πατέρες ίδρυσαν μοναστήρια στην Ευρώπη, την Αμερική και σε άλλα μέρη. Μέσω αυτών των μετοχίων στηρίζονται οι ελληνορθόδοξοι πιστοί, των οποίων οι λειτουργική ζωή κινδύνευε να αλλοτριωθεί λόγω της συνύπαρξης με τους αλλόδοξους. Εκτός αυτών, τα μετόχια αυτά λειτουργούν και ιεραποστολικά, καθώς πολλοί είναι αυτοί οι οποίοι έλκονται από την Ορθοδοξία και γίνονται κοινωνοί της, αλλά και ποιμαντικά, βοηθώντας συνανθρώπους που βρίσκονται σε ανάγκη σε αυτές τις περιοχές.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

<https://bit.ly/3AKu4Xo>